

POSTVERKET OCH HEMVÄRNSRÖRELSEN. FRÅN VERKSHEMVÄRN TILL DRIFTVÄRN

av K. G. Sundholm

Svenska folkets reaktion inför världshändelserna hösten 1939 och våren 1940 skapade en stark motståndanda. Ett av de synliga tecknen på denna anda var de många försöken på olika håll i landet att organisera frivilliga förband till hemortens försvar. I förbanden skulle ingå manliga medborgare, som inte var värnpliktiga. Förbandens tänkta uppgifter varierade med initiativtagarnas olika uppfattningar och idériakedom. En klar målsättning fanns dock överallt — åtgärder för hemortens försvar — och snart blev hemvärnsrörelsen en gemensam beteckning för samtliga spontana initiativ beträffande hemortsförsvar.

På en del håll i landet lyckades landshövdingar och försvarsområdesbefälhavare styra initiativen och vidta en del organisationsåtgärder inom lagens ramar, bl. a. dåvarande landshövdingen Olle Ekblom i Jönköpings län, som ansåg sig kunna förstärka polisorganisationen med frivilliga »ordningsmän» enligt gällande författningar. Andra regionala myndigheter tvekade inför lokala framställningar om organiserandet av fristående väpnade förband med hänsyn till lagen den 15 juni 1934, som stadgade förbud mot sammanslutningar med ändamål att biträda vid rikets försvar. Lagen var ett uttryck för mellankrigstidens erfarenheter. Sådana väpnade organisationer hade utomlands använts vid inrepolitiska uppgörelser.

För statsmakten och de militära myndigheterna, som uppmärksam följt hemvärnsrörelsens utveckling, stod det klart, att den starka försvarsviljan snabbt måste stödjas av staten och enhetliga riktlinjer skapas för dess utnyttjande. Den 26 januari 1940 föreslog dåvarande över-

befälhavaren, general Olof Thörnell, i en skrivelse Konungen att vidta förberedelser för bildandet av »en särskild frivillig organisation inom lantförsvarets ram, avseende det omedelbara försvaret av hembygden».

Regeringen tog snabbt en positiv ställning till överbefälhavarens framställning. Den 2 februari fick försvarsministern bemyndigande att ställa utredningspersonal till förfogande. Till ordförande i den första hemvärnskommittén utsågs dåvarande chefen för krigsskolan Karlberg, överste Gustaf Petri. Denne har själv skildrat hemvärnets tillkomst i boken »Mina hemvärnsår». Petri hade varit sakkunnig i 1930 års försvarskommission, som lade grunden till 1936 års beslut om en förbättrad försvarsordning. Han hade under arbetet i kommissionen knutit goda kontakter med företrädare för de demokratiska partierna och varit vittne till hur försämringen av det internationella läget påverkat politikernas inställning till försvarsproblemen. Sedan överste Petri blivit chef för krigsskolan sökte han där finna lämpliga former för att ge kadetterna en vidgad medborgerlig fostran. Till dem, som beredvilligt ställde sig till förfogande för en serie föredrag av aktiva politiker, hörde dåvarande ordföranden i Socialdemokratiska ungdomsförbundet, nu-

Postens verkshemvärn i Göteborg 1941. I första raden märks längst till vänster nuvarande kompanichefen Y. R. Nilsson och i mitten dåvarande kompaniadjutanten N. O. Andersson samt kompanichefen G. A. Thorén.

Verkshemvärnet vid centralposthuset i Stockholm inspekteras av hemvärnets chef överste Petri 1942.

T. b. om överste Petri skymtar förbandschefen, dåvarande förste postassistenten K. A. R. Lundin. I främsta ledet fr. v. förste postassistenterna I. A. Hallvards och K. B. Fritzdorf, tryckeriförman E. H. Hjörvard samt överpostiljonerna E. G. Eriksson och K. E. Ekstedt.

varande utrikesministern Torsten Nilsson. Deras fortsatta samarbete ledde till att Petri inbjöds medverka i konferensen »Folk och försvar», som på inbjudan av ungdomsförbundet hölls på Konserthuset i Stockholm den 15 och 16 maj 1939. Överste Petri och övriga inbjudna militärer fick under konferensen påtagliga bevis för att gamla motsättningar mellan folk och försvar var på väg att försvinna. Petri säger själv i sin bok »att utsikterna för enig samverkan inom nationen på försvarets område syntes ljusare än någonsin tidigare».

Det skulle snart visa sig att regeringen utsett rätt man till ordförande i hemvärnskommittén. Överste Petri var väl känd bland sådana, som kunde påverka folkopinionen, och själv förstod han, att hemvärnstanken kunde överleva det då rådande spända världsläget endast om den från början kunde tas till vara inom en organisation, där de demokratiska grundprinciperna skulle respekteras och aldrig ifrågasättas.

Den 7 mars 1940 undertecknade hemvärnskommitténs medlemmar ett praktiskt taget enhälligt betänkande. Vid denna tid började underrättelserna från Finland bli oroande. Ryssarna bröt igenom det finska försvaret på Karelska näset. Snart följde ett störanfall, som tvingade Fin-

land till fred på hårda villkor. Händelserna den 9 april blev en ytterligare tankeställare för det svenska folket. Hade en bättre lokal beredskap kunnat skänka Danmark och Norge det andrum, som behövts för mobilisering av linjeförband starka nog att avvisa de först anlända tyska truppenheterna, som var jämförelsevis små men som fick så stor betydelse på grund av ett skickligt utnyttjande av överraskningsmomentet?

Betydelsen av ett starkt hemvärn ökade i militärtaktikernas ögon under intrycket av dessa händelser. Överste Petri beordrades lämna krigsskolan den 15 april för att han helt skulle kunna ägna sig åt hemvärnets organisation. Den 17 april kom ett kungabrev som bekräftelse. Den 29 maj 1940 fattade riksdagen beslut om hemvärnet efter en debatt, som blev en stark manifestation av svensk försvarsvilja. Då hade antalet anmälningar till hemvärnet redan överskridit den av hemvärnskommittén förutsatta maximisiffran 50 000.

Inom statliga verk och myndigheter, som låg utanför den militära sektorn, anade man inte vid denna tid, att man snart skulle få ägna administrativ kraft åt hemvärnet. Förutom den inverkan, som ekonomiska beredskapslagar började få på det löpande arbetet, påmindes myn-

Byrådirektören K. A. Lundin, Postbanken, var chef för högvakt ur Stockholmspostens driftvärn den 2 oktober 1954. Tredje man i högra ledet är nuvarande chefen för personalvården i postverket, Axel Cedergren.

digheterna om spänningen i världen bl. a. genom de luftskyddsåtgärder, som staten ålade dem att vidta. Dessa åtgärder var relativt omfattande inom postverket. De avsåg såväl byggnadstekniskt skydd som utbildning av personal i luftskyddstjänst. Luftskyddsärendena handlades av en tjänsteman på dåvarande II byrån, dvs. intendentsbyrån. Arbetet fordrade en stor insats och ett personligt intresse av den som fått sig det anförtrött, men betraktades troligen som tillfälligt och endast aktualiserat av det då rådande världsläget. Det låg därför nära till hands att även lotta hemvärnsärenden på luftskyddssekreteraren, när sådana våren 1940 började inkomma till styrelsen. Sammanförandet av dessa båda försvarsärenden till samme handläggare talar för att man kallt räknade med att kunna dra in befattningen helt när kriget var över. Men man räknade fel — hemvärdet hade kommit för att stanna.

Ett av de första tecknen på att postpersonalen intresserade sig för hemvärdet är en skrivelse från dåvarande postassistenten i Malung, E. E. Oscarsson, numera postmästare i Mora. Han skriver till Militärbyrån

»Malung den 26 april 1940

Härmed får jag vördsamt anhålla om upplysning huruvida från postverkets sida hinder möter för posttjänsteman att ingå i den hemvärnsorganisation, som enligt Kungl. Maj:ts beslut skall bildas.

Jag tillhör årsklass 1928 och är tilldelad infanteriet, ersättningsreserven, samt utbildad såsom skrivbiträde.»

och får följande svar

»Stockholm den 11 maj 1940

Med anledning av Eder skrivelse den 26 nästlidna april till generalpoststyrelsens militärbyrå meddelas, att generalpoststyrelsen anser sig icke kunna lämna sådant tillstånd, som avses i Eder skrivelse. Det är nämligen att förutse, att tillgången på vikariatspersonal i händelse av allmän mobilisering blir mycket knapp och att all postpersonal, som därvid icke beröres av militärinkallelser, kommer att uteslutande erfordras för postarbetet. Vid sådant förhållande torde postpersonal då icke kunna beredas ledighet annat än i rena undantagsfall.»

Många tog det för självklart att man inte behövde fråga generalpoststyrelsen innan man frivilligt ställde upp till hemortens försvar. Det visade en undersökning, som företogs i juni 1940. 110 tjänstemän i Göteborg, 30 i Stockholm och 15 i Malmö hade anmält sig eller var redan antagna i hemvärdet.

Styrelsen fick fler ansökningar, som avslogs med hänsyn till svårigheterna att under krig och beredskap kombinera tjänstgöring i postverket med sådan i allmänna hemvärnet. I samband med ett sådant avslag expedierades handbrev till samtliga postdirektörer i vilket generalpoststyrelsens uppfattning om anslutning till hemvärnet meddelades. *Det var den 7 september 1940. Den 9 september* ankom till styrelsen en skrivelse från Hemvärnsstabens med anvisningar beträffande organiserandet av hemvärnet vid vissa statens verk.

Hemvärnsstabens anvisningar och personalens påtryckningar hade till följd, att II byrån fick till uppgift att utreda förutsättningarna för organiserandet av särskilda verkshemvärnsförband inom postverket. Den 6 december beslöt styrelsen påbörja organisationsarbetet men redan en månad tidigare eller den 5 november 1940 hade styrelsen i underdånig skrivelse till Konungen överlämnat förslag till avlönings-, pensions- m. fl. förmåner för tjänstemän och arbetare vid postverket under tjänstgöring i verkshemvärn. Denna skrivelse betraktar vi som vårt driftvärns Magna Charta, en sådan skall ju varje rörelse med självaktning ha. Den är tyvärr för lång att helt citera. Den är välformulerad, koncentrerad till väsentligheter och föredömligt förutseende. Samråd ägde rum med telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen. Förslagen bifölls till alla väsentliga delar.

En del citat ur skrivelsen kan vara på sin plats, enär postverket här för första gången koncentrerat uttrycker sin egen uppfattning om sina uppgifter under krig och ställning i totalförsvaret långt innan det senare uttrycket var präglad. Dessutom tog man en gång för alla ställning till det värde som måste tillmätas hemvärnet, när det gällde att skydda posttrafiken i krig.

Det heter bl. a. i den av Anders Örne undertecknade och N. F. Antoni kontrasignerade skrivelsen:

»Från tjänstemän vid postverket hava till generalpoststyrelsen inkommit framställningar om rätt att inträda i hemvärnet. Vid prövning av dessa framställningar har generalpoststyrelsen givetvis haft att taga hänsyn till postverkets arbetsuppgifter och personalbehov under de förhållanden (krig eller krigsfara), då hemvärnet enligt hemvärnskungörelsen skall hållas i beredskap och hemvärnsman är skyldig att på kallelse inställa sig till tjänstgöring därstädes. Postverkets arbetsuppgifter under nämnda förhållanden torde få anses bliva av åtminstone lika stor be-

Postverket har hävdat sig väl vid rikshemvärnstävlingarna. 1957 segrade en grupp från Karlstad i driftvärnssklassen. Gruppchefen Nils Bäck ger order till Karl-Erik Karlsson och Dorje Lundberg. I bakgrunden Rune Mörk.

tydelse, absolut och relativt, som under normala, fredliga förhållanden. Enligt Kungl. Maj:ts instruktion för generalpoststyrelsen vid krig eller krigsfara skall nämligen generalpoststyrelsen vid utövande av sin verksamhet söka i främsta rummet tillgodose de militära kraven på postväsendet. Detta innebär för postverket, förutom organiserandet och bemanning av fältposten, även andra uppgifter, som komma att beröra åtskilliga rörelsegrenar och naturligen påverka arbetet inom verkets olika förvaltningsorgan. Men även för icke-militära ändamål torde det otvivelaktigt vara av mycket stor betydelse, att postdriften kan fortgå under krig. Att postverkets centrala uppgift, ombesörjandet av posttrafiken, även då fullföljes, är givetvis angeläget icke blott för den civila stats- och den kommunala förvaltningen samt affärslivet utan även för civilbefolkningen. Även postsparbanks- och postgirorörelsen hava under krigsförhållanden särskilda, för försvarsväsendet betydelsefulla uppgifter och beträffande vissa andra postverkets rörelsegrenar såsom tidningsabonnemang, penningförmedling, skatteuppbörd och utbetalning av folkpensioner torde gälla, att de äro av vikt för samhällslivet

icke minst under nämnda förhållanden. Postverkets arbetsuppgifter i händelse av krig kunna således icke antagas minska i betydelse, men väl kan det erbjuda synnerligen stora svårigheter att upprätthålla driften under då rådande förhållanden. Nu anförda omständigheter torde visa, att postverket under de i hemvärnsskugörelsen förutsatta förhållandena har ett betydande behov av fackutbildad personal för fyllandet av sina uppgifter under nämnda förhållanden. För tillgodoseende av detta personalbehov gälla beträffande postverkets tjänstemän särskilda undantagsbestämmelser i fråga om krigstjänstskyldighet. Därest den sålunda icke krigstjänstskyldiga personalen vid postverket erhöles tillstånd att inträda i allmänna hemvärdnet, skulle syftet med de särskilda uppskovsbestämmelserna beträffande posttjänstemän förfelas och postverkets funktion under krig äventyras. Av nu anförda skäl har generalpoststyrelsen nödgats hittills avslå de ovan nämnda framställningarna om rätt för posttjänstemän att inträda i hemvärdnet.

Emellertid har hemvärnsledningen numera utfärdat anvisningar beträffande organiserandet av särskilda hemvärn inom statens verk. För dylikt s. k. verkshemvärn gälla vissa särskilda bestämmelser. Sålunda gäller bland annat att verkshemvärnsförbandens uppgift är det omedelbara skyddet av vederbörlig anstalt enligt de närmare föreskrifter, som fastställas av inskrivningsbefälhavaren i samråd med vederbörande verk, samt att verkshemvärdnet icke får användas för andra uppgifter än skyddet av verkets egna anläggningar annat än efter samråd med verkets ledning.

Avsett är nu att verkshemvärnsförband skola organiseras vid postverket i den utsträckning verkets intresse av skydd för postala institutioner och anläggningar så kräver. I samband med organiserandet av ifrågavarande verkshemvärn har fråga uppstått angående ersättning åt verkshemvärnsman vid tjänstgöring inom verkshemvärdnet.

Postverkets hemvärnspersonal kommer att utgöras av vid verket anställda tjänstemän och arbetare, vilkas tjänstgöring under krig eller krigsfara måste regleras med hänsyn till de då rådande förhållandena. De kunna således komma att tagas i anspråk än för den egentliga posttjänsten, än för luftskyddstjänstgöring och än för hemvärnstjänst, allteftersom verkets intressen kräva. I alla dessa verksamhetsgrenar komma de sålunda att tjäna postverkets intresse att i möjligaste mån upprätthålla och skydda driften. Det synes därför knappast möjligt att uppdraga några skillnader ur tjänstesynpunkt mellan de olika grenarna. Dessa böra tvärtom samtliga och i samma grad betraktas såsom tjänst-

göring vid verket, och det är så mycket mindre befogat, att tjänstemännen vid utövandet av luftskydds- eller verkshemvärnstjänst bliva i avlöningshänseende sämre ställda än vid fullgörandet av den egentliga posttjänsten, som personalen vid de båda förstnämnda tjänstegrenarna kan beräknas bliva utsatt för allvarliga risker för verkets skull. Av sistnämnda skäl är det önskvärt, att de tre olika tjänstegrenarna äro lika berättigade i fråga om ersättning.

Gevär, kulsprutepistol och kulsprutegevär är i dag liksom 1940 hemvärnets huvudvapen. Driktvärnsgrupp från Borås vid övningar i Malmköping 1966.

Om man sålunda, såsom generalpoststyrelsen anser riktigt, betraktar tjänsten i verkshemvärdet såsom en särskild form av tjänstgöring vid verket, betingad av de särskilda förhållanden, under vilka hemvärdet är avsett att träda i funktion, bör därav följa, att verkshemvärnsman skall vid tjänstgöring såsom sådan bibehållas vid de avlönings- och pensionsm. fl. förmåner, som enligt nu gällande eller framdeles utfärdade bestämmelser äro förenade med den befattning han innehar eller förordnats att uppehålla vid verket. Å andra sidan bör, enär tjänstgöringen

vid verkshemvärnet är beroende av frivilligt åtagande, sådan tjänstgöring icke medföra förmåner från verket utöver dem, som skulle tillkommit tjänstemannen, därst han icke åtagit sig hemvärnstjänsten.

I slutliga handläggningen av förevarande ärende hava, förutom undertecknade, deltagit postsparbankschefen Enger, byråcheferna Carstensen, Bildt och Andrée samt tillförordnade byråchefen Linnäs. Stockholm den 5 november 1940.

Underdånigst,
Anders Örne

Nils-Fride Antoni»

Generalpoststyrelsen hade tagit ställning och en positiv sådan till formen verkshemvärn. En del tjänstemän, som tidigare anslutit sig till allmänna hemvärnet och nått befälsposter där, fick lämna dessa, bl. a. postmästaren i Gävle, E. Edström, som i egenskap av hemvärnsområdesbefälhavare hade organiserat hemvärnet i Gävle.

Under år 1941 utrustades 57 förband inom postverket. Av dessa nedlades 10 st. i samband med krigsslutet 1945 och åren däromkring, trots aktningstvårda insatser från berörda postmästare i syfte att behålla och reorganisera förbanden. Det var följande förband

Karlshamn
Motala
Oskarshamn
Västervik
Alingsås
Arvika
Filipstad
Lidköping
Vänersborg och
Sandviken

I dag har vi 94 driftvärnsförband med en personalstyrka som är fyra gånger större än den var 1941.

När en postmästare tvingades föreslå nedläggning av ett verkshemvärnsförband kunde det hända, att generalpoststyrelsen uppmanade honom söka reorganisera förbandet och som argument framhålla, att proposition skulle föreläggas 1946 års riksdag med förslag att hemvärnsmännen skulle erhålla marschskodon på Kronans bekostnad.

Beträffande hemvärnets ledning och utbildning under den första tiden kan nämnas att den regionala ledningen åvilade inskrivningsbefälhavarna och fr. o. m. 1/1 1942 chefen (sekundchefen) för infanteriregementet inom vederbörligt inskrivningsområde. I våra dagar åvilar den regionala ledningen försvarsområdesbefälhavarna. Inskrivningsområdena indelades i hemvärnskretsar och kretsarna i hemvärnsområden. Hemvärnsområdesbefälhavaren skulle bl. a. leda och övervaka utbildningsverksamheten inom området, innefattande jämväl verkshemvärn.

I instruktion för verksförbandschefer, som utfärdades av generalpoststyrelsen den 13 juni 1941, föreskrives bl. a.,

- att förbandschef lyder omedelbart under hemvärnsområdesbefälhavare,
- att han skall uppgöra plan för postanstaltens försvar,
- att han ansvarar i första hand för förbandets utbildning och krigsduglighet,
- att utbildningen i skjutning skall bedrivas enligt enahanda grunder, som gälla för ortens hemvärn och
- att utbildningen i övrigt bedrivs med hänsyn till att förbandet avses uteslutande för det omedelbara skyddet av vederbörande postanstalt samt
- att särskilda stridsövningar skall anordnas avseende försvaret av postanstalten i enlighet med försvarsplanen.

När vi nu efteråt studerar dessa bestämmelser får vi tänka på att totalförsvarsorganisationen i sin nuvarande form ännu ej var aktuell, inte heller de organisatoriska förändringar som den nu planlagda utrymningen av tätorter medför för samhället. Verksförbandens försvarsplaner hade tyngdpunkten mera förlagd till skyddet av byggnader än av posttrafiken som sådan. Man förberedde sig för strid i ort enligt konstens alla regler. Den militära expertis som biträdde förbandscheferna hade en annan syn på tidsfaktorer, tillgång på arbetskraft och prioritering av postala arbetsuppgifter än vad vi har i dag. Stor vikt lades vid fältarbeten och mineringar och förberedelsearbe-

tena bedrevs långt. I Malmö tog man i försvarsplanen ingen hänsyn till att allmänheten måste överleva ett besök på postkontoret Malmö 1 under hemvärnsberedskap. Förbandschefen hade då på kort varsel kunnat sätta ut en postering 200 m utanför postkontoret, spänna ståltrådar till posteringen och på given signal hala stridsvagnsminor längs trådarna. Minorna var såpade i botten för att glida bättre på kullerstenen. Skämt åsido, så togs uppgifterna med allvar och varje hemvärnsman gjorde betydligt fler utbildningstimmar än vad kontraktet fordrade.

Organisationsformen verkshemvärn var emellertid något tungrodd — det insåg man snart inom trafikverken. Man ville ha något som lättare kunde smälta in i den egna organisationen.

Den 29 juni 1944 anmodades generalpoststyrelsen inkomma med yttrande över en inom försvarsdepartementet upprättad PM angående driftvärnets organisation och uppgifter.

Till PM hade fogats dels ett nytt förslag »om bestämmelser rörande driftvärn som böra meddelas i anslutning till kungörelsen angående byggnads- och reparationsberedskap (BRB)» dels ett tidigare den 11/2 1943 av byggnadskontoret i arméförvaltningens fortifikationsstyrelse till Överbefälhavaren inlämnat förslag, som kunde tillämpas vid alla verk och företag.

Departementspromemorian handlade mest om driftvärnsbestämmelser i anslutning till BRB-kungörelsen. Postverket, televerket och vattenfall ville inte gärna påpeka departementets förväxling av de båda förslagen utan nöjde sig med att hänvisa till arméförvaltningens tidigare förslag, som skulle passa alla. Generalpoststyrelsen bad om omarbetning och att få yttra sig över ett omarbetat förslag.

Den 26 januari 1945 kom de nya bestämmelserna och t. v. i form av brev till Överbefälhavaren.

Den 22 augusti 1946 begärde generalpoststyrelsen att få organisera driftvärn enligt bestämmelserna i detta kungabrev. Den formen av hemvärn skulle, ansåg styrelsen, bättre lämpa sig för den riksomfattande institution i samfärdselns tjänst, som postverket utgjorde, och skulle medföra ett fastare inordnande av förbandens verksamhet i det egentliga postarbetet.

Kungl. Maj:t biföll framställningen den 13 september 1946. Chefen för II byrån förordnades till driftvärnschef i postverket och postdirektörerna till distriktsbefälhavare. Fr. o. m. 1948, då driftvärnsären-

Driftvärnets stridande enhet är gruppen. Den bryts lätt ut ur den postala krigsorganisationen, när så behövs. Arbetslaget, inom vilket man är van att samarbeta i fred, beväpnas. Dvgrupp från Bromma.

dena överflyttades till försvarsavdelningen, är försvarsavdelningschefen driftvärnschef och chefen för skyddssektionen hans ställföreträdare.

Organisationsformen driftvärn bidrog verksamt till att bevara hemvärnsrörelsen inom postverket. Andra åtgärder också, kanske inte minst »Rusthållsförbundet för postens hemvärn» som bildades den 22 maj 1945. Den 28 februari 1945 hade nämligen ett upprop gått ut till Sveriges postfunktionärer, undertecknat av ordförandena i personalorganisationerna och generaldirektören Anders Örne.

Det hette bl. a. i detta upprop:

»Såsom ett led i strävandena att stärka hemmafrontens försvar ha vid åtskilliga postanstalter bildats särskilda verkshemvärnsförband.

Värdet av dessa förband anses vara mycket stort, icke endast för de av verksförbanden försvarade postanstalterna och dessas personal utan även för riket i dess helhet, då ju verksförbanden genom försvaret av ett kommunikationsverks anläggningar i sin mån kunna medverka till att hålla samhällsmaskineriet i gång och därmed indirekt bliva till nytta även för dem som icke komma i direkt beröring med verkshemvärnet.

Genom medlemskap i »Rusthållsförbundet för postens hemvärn» kunna alla postfunktionärer bistå de aktiva hemvärnsmännen i deras arbete och därigenom medverka till att postverkets hemvärnsförband på bästa sätt skola kunna fylla sina viktiga uppgifter.

Då ett starkt och väl övat verkshemvärn är av betydelse för oss alla, få undertecknade personalorganisationer härmed vädja till de postfunktionärer, som icke själva kunna vara aktiva hemvärnsmän, att genom allmän anslutning till den blivande föreningen ge de aktiva hemvärnsmännen den uppmuntran och det bevis på solidaritet och på intresse för deras osjälviska verksamhet, som de så väl förtjäna. Stockholm den 28 februari 1945.

Posttjänstemännens förening
Nils Landgren

Svenska Postmannaförbundet
Gunnar Gabrielsson

Postverkets kansli- och kontorsbiträdeskårers centralorganisation

Stava-Lisa Gromark

Med hänsyn till syftet med ovanstående upprop vill jag i samförstånd med hemvärnschefen på det varmaste anbefalla detsamma till postpersonalen.

Anders Örne»

Driftvärnets organisation och fastare anknytning till verkets egna krigsuppgifter medförde nu större möjligheter för driftvärnsledning-

Driftvärnsförbanden underställs i krig den egna driftledningen. Många driftledare deltar i utbildningen i fred.

Postverkets driftvärnschef, överste Bengt Colliander och postmästaren i Sollefteå, Lars Molin, återfanns bland över 200 postmän, som deltog i driftvärnsövningar i Kristinehamn den 10—11 april 1965.

en att påverka utbildande myndigheters planläggning även om mycket fortfarande brast i den ömsesidiga informationen om militära kontra civila arbetsuppgifter i krig, vilket naturligtvis påverkade uppfattningen om hur utbildningen skulle bedrivas.

I dag talar vi inte om försvaret som enbart ett militärt försvar. Vi talar om ett *totalt försvar*. Samarbetet redan i fred inom dagens totalförsvar tvingar de ansvariga myndigheterna till gemensam planläggning och därmed fortlöpande kontakter i olika instanser. Detta höjer avsevärt beredskapen, samtidigt som en konkretisering och förenkling av arbetsuppgifterna under beredskapstillstånd och krig framstår som synnerligen betydelsefull för totalförsvarets effekt.

Postverkets viktiga uppgifter och möjligheterna att skydda posttrafiken under krig beskrevs av generaldirektören Nils Hörjel i samband med postverkets uppmärksammande den 11 september 1965 av hemvärnets 25-åriga tillvaro på följande sätt.

»Vi måste bl. a. upprätthålla kontakten mellan dem som inkallas till krigstjänstgöring och deras hemmavarande familjer, liksom mellan familjemedlemmar som skilts från varandra efter utrymningarna. I många lägen kan också posten vara det minst sårbara sambandsmedlet mellan civila och militära myndigheters krigsuppehållsplatser. Om vi därtill lägger att det statliga betalningssystemet i krig i första hand skall baseras på postgirorelsen, förstår vi att postens medverkan är nödvändig också i krig.

Postverksamheten måste därför skyddas. Skyddet måste organiseras med egna resurser så långt detta är möjligt. Driftvärnsorganisationen har blivit ett utmärkt medel att åstadkomma ett skydd med egna resurser. Driftvärnsmannen förenar i sig den skicklige yrkesmannen och den utbildade soldaten och inom postverket har jag erfarit att driftvärnsmännen i allmänhet är föregångsmän även i det postala arbetet. Som Ni förstår av vad jag nu och tidigare sagt, fäster jag stor vikt vid driftvärnets verksamhet och jag finner det angeläget att alla i postverkets ledning på allt sätt stöder driftvärnet.»

Driftvärnsuppgiften har konkretiserats i de utbildningsanvisningar för postverkets driftvärn som den 18 mars 1964 fastställdes av nuvarande driftvärnschefen, överste Bengt Colliander.

»Utbildningen skall bedrivas med hänsyn till att driftvärnsmännen i första hand är — då så erfordras — avsedda för tillfälligt, momentant skydd av postens verksamhet i krig. Det väsentliga för all postpersonal i krig är att posttrafiken upprätthålls. Om så skulle erfordras, sker detta beträffande driftvärnet »med vapen i hand». Den beväpnade delen av arbetsstyrkan (driftvärnet) skall vid behov lösa *skyddsuppgifter* (bevakning och försvar) på eller i anslutning till *den egna arbetsplatsen*.

*Driftvärnsförbanden insätts först när så oundgäng-
ligen erfordras. Fullgörandet av driftvärnsuppgiften
får inte utan tvingande skäl inkräkta på den civila
arbetsuppgiften.*

*I den moderna till väsentligheter begränsade utbild-
ningen ingår sjukvårdsutbildningen som en viktig
del. Personalen övas att omhänderta sårade under
strid.*

Fullgörandet av driftvärnsuppgiften får dock inte utan tvingande skäl inkräkta på den civila arbetsuppgiften. Ett beslut att insätta driftvärnsförband kan därför endast fattas av driftvärnsledare och om möjligt efter samråd med militär myndighet (försvarsområdesbefälhavare, hemvärnschef etc.). Vid övningar bör hänsyn tas till detta förhållande. Personal ur drift- och arbetsledning skall beredas tillfälle närvara för att informeras om driftvärnets roll och för att som postverkets representeranter biträda övningsledaren med synpunkter på arbetsuppgiften och dess lösande.»

Intresset för utbildning är stort. De senaste åren har antalet elever vid Hemvärnets stridsskola årligen varit ca 200 st. och vid distriktsövningar ca 500 (5-dagarsövningar). Härtill kommer försvarsområdesvisa och lokala övningar.

Postverkets driftvärnsmyndigheter, dvs. poststyrelsen, driftvärnschefen, postdirektörerna och postmästarna, som svarar för utbildning och övningar m. m. bär inte ensamma ansvaret för driftvärdet. Som den i ordets bästa mening demokratiska organisation hemvärnet är, finns valda förtroendemän, som biträder och känner ansvar för disciplin och ordning, trivsel och kamratanda — värdefulla och nödvändiga ting. Förtroendenämnderna bevakar driftvärnsmännens intressen men har framförallt stora disciplinära befogenheter.

1963 fastställde riksdagen den allmänna målsättningen för totalförsvaret. Målsättningen gäller också postverket, som är en viktig del av det ekonomiska försvaret, vars uppgift är att i vidaste bemärkelse trygga folkförsörjningen. Den viktigaste gemensamma uppgiften för alla i totalförsvaret beskrivs på följande sätt.

»Totalförsvarets främsta uppgift är att vara så förberett för kriget, att det verkar fredsbevarande. Totalförsvaret måste därför snabbt kunna höja beredskapen och utveckla full styrka. Det skall ge uttryck åt vårt folks vilja att bevara landets frihet och vår motståndskraft mot påtryckningar.»

Beträffande hemvärnets sätt att lösa denna uppgift har nuvarande arméchefen, general Curt Göransson, sagt:

»— — — Hemvärnet och landets frivilliga försvarsorganisationer i övrigt är f. n. vår största moraliska styrkedemonstration utåt och den inger respekt — — —.»

Postverkets driftvärn, som i dag väl hävdar sig vid en jämförelse med hemvärnet i övrigt när det gäller utbildningsstandard och intresse för uppgifterna, har verksamt bidragit till vårt nuvarande försvars fredsbevarande effekt.

Si vis pacem, para bellum — Om Du vill fred, förbered Dig för krig!